

DOI:

УДК 711.1+13:502.33

к.юр.н., доцент **Косьмій М.М.**,
kosmiy.lud@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4823-5573,
Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ

ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОСТОРОВОЇ СТРУКТУРИ С. ЗАРВАНИЦІ ПІД ВПЛИВОМ НЕМАТЕРІАЛЬНОГО: ДОСВІД, ПРАКТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ

Визначається вплив нематеріального на процес трансформації просторової структури населеного пункту. Акцентовується увага на тому, що нематеріальні чинники безпосередньо впливають на розвиток архітектурної та містобудівної діяльності, хоча знаходяться апріорі «в тіні». Врахування феномену нематеріального потребує більшого тлумачення та роз'яснення щодо формування просторової організації об'єднаних територіальних громад, чи формування подібних адміністративних утворень довкола них.

Ключові слова: нематеріальні чинники; просторова структура сільських територій; урбанізована система; урбанізована зона; просторова організація містобудівних систем; духовно-релігійні центри; с. Зарваниця; об'єднані територіальні громади.

Вступ. Постановка проблеми. В умовах адміністративно-територіальної реформи України, сформувався масив територій і населених пунктів, які є потенційними джерелами розширення міських територій. Детальне дослідження цих населених пунктів демонструє, що ключовими факторами їх включення в межі об'єднаних територіальних громад, чи формування подібних адміністративних утворень довкола них, є нематеріальні чинники. Така ситуація вкотре доводить, що в сучасних умовах, нематеріальне важливіше за матеріальне. Окрім того, Україна, хоч і урбанізована країна, в адміністративному плані функціонує понад 25 тис сіл, окремі з яких володіють високим потенціалом соціального та економічного розвитку, а ще вони є чудовими рекреаційними зонами, що здатні вдосконалити міський простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сьогоднішніх умовах назріла необхідність переосмислення питання впливу нематеріальних чинників на просторову організацію для нових умов держави, її регіонів, міст, сіл. Окремі аспекти порушеної проблеми досліджують вітчизняні дослідники: І. Веркалець [1], М.М. Габрель [2], М.М. Дьомін [3], Є.Є. Ключніченко [4], Г.О. Осиченко [5], О.В. Савицька [6] та ін. Однак, серед українських дослідників, проблема

трансформації просторової структури сільської території є малопопулярною, причин цього декілька. По-перше, значна частина сіл включена в межі міських урбанізованих зон. По-друге, специфіка архітектурних форм сільських територій є простими за своїм характером і не викликає посиленого інтересу в дослідників. Винятком можна вважати колективне монографічне дослідження «Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін» [7]. Р. Сливка та І. Закутинська, досліджуючи процес просторового розвитку приміської зони Івано-Франківська [8], звертають увагу виключно на матеріальні чинники розвитку міст, вони встановили зону субурбанізації міста в радіусі 22-25 км. [9, с. 321].

Серед іноземних дослідників, які вивчають процес трансформації просторової структури сільських територій, слід звернути увагу на дослідження Антропа М. [10], Баньскі Й. та Веселовської М. [11, 12], Вітарсурья В., Гардімана Г. та Сарі С. [13], а також групи китайських науковців, що вивчали специфіку просторової трансформації сільської місцевості та перспектив включення сільських поселень у межі існуючих урбанізованих систем [14].

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є виокремлення нематеріальних чинників впливу на трансформацію просторової структури Зарваниці (сільська територія), а також визначення перспектив реалізації подібного підходу у вибраних об'єктах Карпатського регіону України.

Виклад матеріалу. Визначальним в плані трансформації просторової структури сільських територій, є досвід Фінляндії, де з початку 1990-х рр. почалася поступова відмова від ідеї розвитку «Кенсіанської держави загального добробуту» та перехід до створення «привабливого державного простору», в основі якого був рівний «культурний розвиток усіх регіонів і територій» [15]. Практичне втілення цієї політики полягало в тому, що місцевим органам влади (муніципалітетам) надали широкі повноваження у сфері регулювання трансформаційних процесів просторової структури населених пунктів [15]. Через десять років діяльності подібної програми у Фінляндії десятки сільських територій настільки змінили свою просторову структуру, що перетворилися у невеличкі містечка. Власне, досвід Фінляндії, підкреслює важливість політико-адміністративного та законодавчо-нормативного чинника, з іншого боку, подібна практика підтверджує, що в плані впливу нематеріального на просторову структуру сільських територій, можна виокремити два окремі блоки чинників, які мають виразний взаємовплив і можуть визначати різні способи розвитку територій. Перша група це – політико-адміністративний, законодавчо-нормативний чинник та відносини власності. Друга – історико-культурний, ментально-етичний, релігійно-духовний та естетико-ландшафтний. Якщо чітко діє, і є визначальною перша група, то друга група нематеріальних чинників швидко формується і розвивається.

Ще триваліший досвід трансформації просторової структури сільських територій у Великій Британії, де одразу після Другої світової війни розпочався процес «урбанізації» села, яке включалося в межі міської урбанізованої системи не втрачаючи свого політико-адміністративного статусу [16]. Однак, для України, такий досвід малоефективний з огляду на територіальну і ландшафтну специфіку, а також розмір і цільність урбанізованих зон.

Загалом, у Західній Європі, спостерігаються активні процеси «деурбанізації», що закономірно з огляду на практичне розуміння статусу міста, як зони для виконання людиною функціональних обов'язків, натомість місцем для життя – є заміська, сільська територія. У 2006 р. європейські фахівці підготували аналітичний звіт «Міське розповсюдження в Європі», у якому наводять відомості, що якщо розширення міст і відбувається то виключно завдяки розвитку індивідуальної житлової забудови і бажання мешканців відчувати близькість до існуючого біорізноманіття [17]. Позитивним моментом згаданого звіту, який можна реалізувати в українських реаліях, є класифікація основних типів сільської території, в плані їх трансформаційного потенціалу і можливості включення в урбанізовані системи. [17].

Отже, керуючись передовим європейським досвідом, можна стверджувати, що дослідження впливу нематеріального на неміські території важливе і тому, що дозволить виокремити ключові аспекти впливу нематеріального саме на урбанізовані системи.

Досліджуючи просторові системи Карпатського регіону, вважаємо за доцільне виокремити наступні населені пункти, які мають високі перспективи розвитку на основі саме нематеріальних факторів (друга група), а саме в Івано-Франківщині: Манява (Богородчанський район), Крилос (Галицький район), Гошів (Долинський район), Погоня (Тисменецький район); Львівщині: Крехів і Монастирок (Жовківський район), Урич (Сколівський район), Страдч (Яворівський район); Закарпатті: Джублик (Іршавський район); Чернівецьщині: Хрещатик (Заставнівський район) і Зарваниця – село на Тернопільщині (територіально виходить за межі Карпатського регіону). Однозначно, що подібних населених пунктів є більше, але вибрані об'єкти демонструють найвищий потенціал розвитку території, активну трансформацію їх архітектурного простору, і на відміну від інших сіл досліджуваного регіону і загалом України, мають позитивну тенденцію приросту населення. Останній показник, є ключовим аргументом, на користь того, що нематеріальне не тільки впливає на розвиток території, воно формує умови для життєдіяльності людини і реалізації її матеріальних потреб.

Унікальність виокремлених нами територій підтверджує той факт, що з 1991 до 2012 р. в Україні зник 641 населений пункт [18]. За останні вісім років

перестали існувати ще 235 населених пунктів [19]. Статистика свідчить, що щороку з карти України зникає 30 населених пунктів. Це як правило села, і тільки 10% із них, перестали існувати через об'єднання з іншими поселеннями, зокрема містами. Цікаво, що Карпатський регіон належить до тих, де кількість втрачених населених пунктів є найнижчою в Україні.

Яскравим прикладом того, як нематеріальний чинник визначає зміст матеріального, і активно впливає на просторову структуру території є Марійський духовний центр, що знаходиться у с. Зарваниця, яке в свою чергу є складовою Золотниківської ОТГ на Тернопільщині. Феномен Золотниківської ОТГ, яка об'єднала 21 населений пункт і налічує більше 8 тис. жителів [20], полягає у наявності у с. Зарваниці духовного центру. Якщо проаналізувати економічний потенціал громади, а це 28,5 тис гектарів та близько 20 фермерських господарств, податкові надходження від яких у 2019 р. склали 15 млн. грн, [20], то решту 33 млн отримали від туристичної діяльності і паломництва до духовного центру. На підставі цієї статистики не складно спрогнозувати перспективи розвитку громади. Власне, у 2019 р. Марійський духовний центр відвідали, згідно офіційної статистики понад 1 млн. туристів [20]. Ця цифра говорить, що громада не використовує повноцінно туристичний потенціал, оскільки середньостатистичний турист залишив у місцевому бюджеті тільки 33 грн. (близько 1€, тоді, як у Львові в середньому один турист витратив 94€[21]).

Такі підрахунки дають підстави говорити про перспективи розвитку подібної просторової структури і формування її нового типу, яка за своїм функціоналом нагадує міську. Для прикладу Львів у 2019 р. відвідало 2,5 млн. туристів [21], Івано-Франківськ у 2018 р. – понад 1 млн, такою ж кількістю відвідувачів може похизуватися і Ужгород, близько 2 млн туристів відвідують щороку Чернівці. Тобто, маленьке село, в якому розташований духовний осередок, за кількістю туристів відповідає рівню найбільших міст Карпатського регіону. При цьому, щорічні обсяги туристичних потоків до Марійського духовного центру тільки зростають.

Загалом село Зарваниця і розташований там Марійський духовний центр, є чудовим прикладом того, як нематеріальне організовує матеріальний простір довкола себе, формує нову просторову структуру. На сьогоднішній день, архітектурний комплекс у с. Зарваниця включає в себе: церква Святої Трійці; собор Зарваницької Божої Матері, який розрахований на 1500 прочан (кілька ярусна споруда, яка має верхню і нижню церкви, кілька каплиць, її авторами були М. Нетриб'як (архітектор) та Т. Григель (конструктор), відкритий у 2000 р.); 75-метрова дзвіниця; Співоче поле, яке розраховане на 50 тис. відвідувачів; у центрі поля розміщена стела з іконою Зарваницької Богородиці,

виготовлена з білого італійського мармуру та виставлена у відкритій каплиці, що також увінчана короною [22]. Своєрідною «родзинкою» Марійського духовного центру, що робить його подібним, до інших вибраних нами об'єктів Карпатського регіону є джерело з цілющою водою, якому надали вигляду купелі.

Усі згадані об'єкти збудовані та відновлені впродовж останніх 20-ти років. Така активна робота дала свої практичні результати, адже сьогодні Марійський духовний центр у с. Зарваниця входить до 20-ки найбільших духовних центрів Європи. Окрім того, Марійський духовний центр орендує 1150 га землі та пісочний кар'єр, має власну гідроелектростанцію і планує будувати сонячну. Відкрито лінію з розливу питної води, а також ряд інших дрібних виробництв [20].

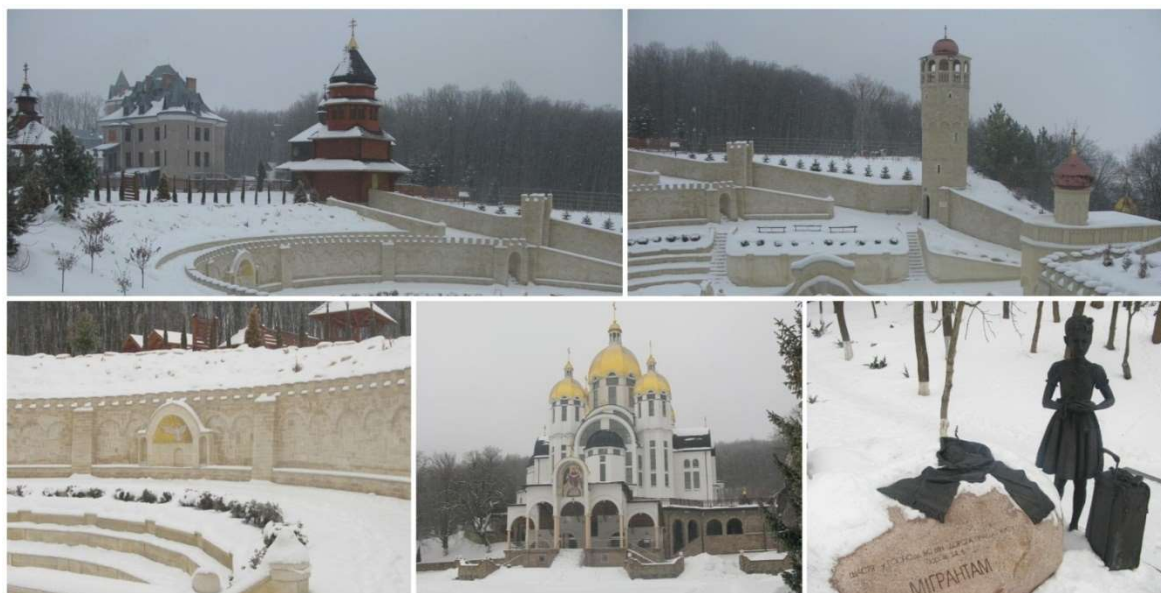

Фото – Зарваниця [23]

Приклад Зарваниці та Марійського духовного центру демонструє кілька важливих аспектів:

1) визначальний вплив нематеріального на просторову структуру (власне тут саме нематеріальне стало основою до розвитку просторової організації) та визначення напрямків розвитку матеріальних чинників;

2) тісний взаємозв'язок усіх нематеріальних чинників, поєднання яких дає практичний результат в організації території, формування нових архітектурних форм, їх взаємодії між собою;

3) нематеріальне стало центром організації життєвого простору для населення, сприяє інвестиціям, розвитку ОТГ, і спричинилося до формування не локального бренду, а бренду світового масштабу. Останнє без наявної духовної складової не можна було б реалізувати;

4) досвід Зарваниці підтверджує ефективність подібних практик, які існують у світі та Європі, зокрема: Меджугор'є у Боснії та Герцоговині; Лурд у Франції; Фатіма у Португалії та ін. Усі згадані об'єкти поєднує не тільки їх семантичне наповнення, а й акцентування уваги на релігійно-духовних, ментально-етичних, історико-культурних нематеріальних чинниках. При цьому церква, яка організатор подібних архітектурних об'єктів звертає увагу на необхідності врахування естетико-ландшафтного фактора, який в цих конкретних випадках надає сакральності, окремої форми сприйняття.

Застосовуючи метод лінгвістичних змінних, можна встановити модель розвитку просторової структури об'єкта під впливом нематеріальних чинників (див. рис. 1), де 1 – низький або відсутність впливу, а 10 – високий, або визначальний вплив.

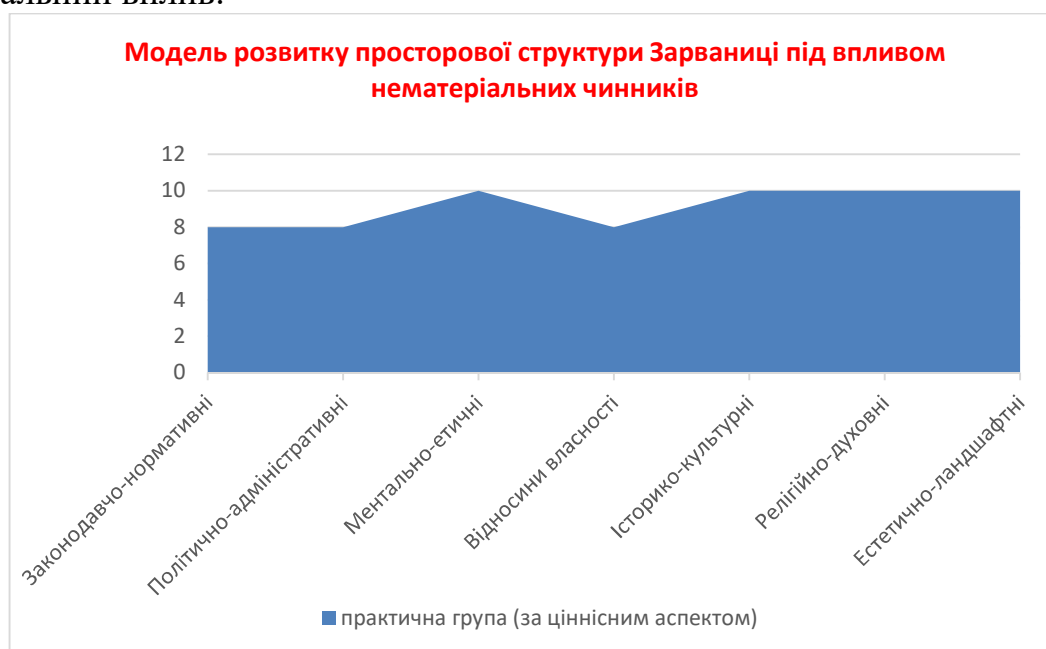

Рис. 1. Модель розвитку просторової структури Зарваниці під впливом нематеріальних чинників

Беручи до уваги, що ментально-етичні, історико-культурні, релігійно-духовні та естетико-ландшафтні чинники тут домінують, а законодавчо-нормативні, політико-адміністративні та відносини власності демонструються високу ефективність (в умовах реформи місцевого самоврядування, можливого відкриття ринку землі), середній індекс ефективності впливу нематеріального складає 8,85, що на 1,45 більше, як індекс ефективності впливу нематеріального на просторову структуру міст (у випадку оптимальної організації впливу). Якщо брати до уваги, що індекс ефективності впливу нематеріального на просторову структуру міст регіону, який виведений на підставі існуючих відносин, складає 5,7, то різниця між Зарваницею та обласними центрами складає 3,15.

Така різниця пояснюється тим, що між міським і сільським типами поселень існує цілий ряд відмінностей, які полягають у масштабності комунікаційних мереж, а також тому, що Зарваниця асоціюється виключно із Марійським духовним центром, тоді, як місто може розвивати й інші складові просторової структури. Приклад Зарваниці корисний в тому плані, що наявність подібних духовних осередків біля обласних центрів Карпатського регіону може виключно позитивно сприяти їх розвитку, і компенсувати таким чином брак ментально-етичного і релігійно-духовного чинника.

Загалом у Карпатському регіоні нами виявлено більше 10 об'єктів, що за своїм типом, характером і змістом відповідають Зарваниці, у них схожий ресурсний потенціал, а отже вони можуть повторити успіх трансформації просторової структури Марійського духовного центру. Наявність значної кількості подібних об'єктів у чотирьох областях Карпатського регіону, вимагає їх систематизації за ступенем відповідності і готовності до зміни просторової структури (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Готовність вибраних об'єктів до їх включення до просторової структури існуючих міст чи трансформації власної, виходячи із наявності елементів матеріальних чинників

Елементи готовності Назва об'єкта	Розташування поблизу міст (км)		Існування власної розвиненої інфраструктури	Економіко-господарські чинники	Природно-географічні чинники	Соціально-демографічні чинники	Оцінка готовності вибраних об'єктів до трансформації їх просторової структури	
Гошів	Болахів (6,7 км)	8	7	5	9	7	7,2	72%
Джублик	Іршава (14 км)	6	8	5	7	6	6,4	64%
Крехів	Жовква (12,5 км)	8	9	3	9	5	6,8	68%
Крилос	Галич (8 км); Івано-Франківськ (26 км)	8	5	4	8	6	6,2	62%
Манява	Богородчани (29,3 км); Надвірна (31,8 км)	2	5	4	8	4	3,8	38%
Монастирок (Заглина)	Рава-Руська (10,6 км)	6	7	2	7	4	5,2	52%
Погоня	Тисмениця (6 км); Івано-Франківськ (16,5)	10	6	6	8	7	7,4	74%
Страдч	Львів (23 км)	8	6	7	8	8	7,4	74%
Урич	Борислав (20 км)	5	2	5	9	5	5,2	52%
Хрещатик	Заліщики (5,8 км)	10	5	5	10	6	7,2	72%

Згідно здійсненої систематизації та визначення ступеня впливу окремих матеріальних чинників (інфраструктурних), найвищі шанси на трансформацію власної просторової структури чи включення в межі існуючої міської мас Погоня, Страдч, Гошів та Хрещатик. У Погоні є високий потенціал до розвитку власної інфраструктури, системи господарських, житлових та рекреаційних об'єктів, а також вигідне розташування поблизу доріг всеукраїнського значення: Івано-Франківськ – Чернівці та Івано-Франківськ – Тернопіль, що сприяє збільшенню кількості туристів (прочан). Натомість, ключовою перевагою Страдча є його близькість до Львова та плани включення в межі перспективного розвитку міста. Близькість до м. Долина, а також наявність готової внутрішньої інфраструктури і високий соціально-демографічний потенціал, налають перспективного розвитку Гошеві.

Окрему увагу слід звернути на Хрещатик. Власне, єдиною перешкодою до активізації трансформаційних процесів просторової структури Хрещатика є політико-адміністративний чинник, адже м. Заліщики, це адміністративно інша область – Тернопільська. Однак, створення єдиної просторової структури з м. Заліщики, що саме по собі є одним із чотирьох унікальних естетико-ландшафтних об'єктів (Чеський Крумлов, мармуровий каньйон у США та французька долина річки Мозель) [24] дасть взаємно вигідні дивіденди. Заліщики та Хрещатик, є природним та естетичним доповненням один одного. Адже Заліщики, це єдиний естетико-ландшафтних півостровів де проживають люди, а Іоанно-Богословський чоловічий монастир УПЦ МП, заснований у XVII ст. на правому боці Дністровського каньйону на висоті 200 м.

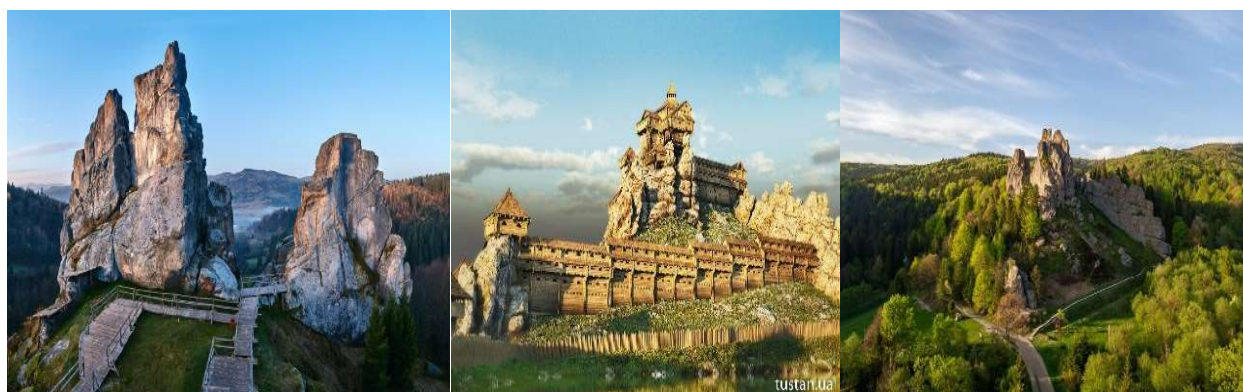
Фото – Заліщик

Фото чоловічого монастиря.

Таке розташування монастиря, дозволяє кваліфікувати його, як «український Афон» [25]. Однак, в наш час і м. Заліщики і монастир у с. Хрещатик включені до єдиного туристичного маршруту, адже хто хоче полюбуватися панорамою м. Заліщики, відвідує і Іоанно-Богословський чоловічий монастир.

Високі показники готовності до трансформації просторової структури є у Джублику, Крехові та Крилосі (понад 60%). Відносний рівень готовності до трансформації просторової структури демонструють Урич і Монастирок. Їх потенціал коливається у межах 50%. Причин цього кілька. По-перше, наявна інфраструктура в задовільному стані, а про плани до її вдосконалення нічого не відомо. По-друге, об'єкти віддалені від міських центрів. По-третє, духовні центри, що діють на території цих об'єктів проводять мляву інформаційну діяльність і не популяризують себе, як духовні і туристичні центри. По-четверте, окремі з цих об'єктів абсолютно не використовують існуючі естетико-ландшафтні та історико-культурні чинники, зокрема Урич, де знаходиться середньовічна місто-фортеця Тустань, яка в продовж останніх років демонструє високу популярність серед туристів.

На фото 3D реконструкція фортеці Тустань за проектом М. Рожка.

Найменший ступінь готовності до трансформації просторової структури є у Маняві. Найбільшою перешкодою є територіальна віддаленість від міст, та низький соціально-демографічний та економічний розвиток ОТГ. Окрім того, рівень інфраструктурних об'єктів, які доступні для людей станом на початок 2020 р. є недостатнім. З іншого боку, у Маняві, де розташований, так званий Манявський скит (Хресто-Воздвиженський чоловічий монастир, Український Афон), поруч розташований відомий природний об'єкт – Манявський водоспад.

Власне згадані вище об'єкти Карпатського регіону, є яскравим прикладом того, як нематеріальне впливає на їх просторовий розвиток (навіть за умови низького рівня законодавчо-нормативного та політико-адміністративного чинників), але вони і демонструють те, що без наявних матеріальних факторів розвитку просторових структур, вони не можуть перерости у повноцінні архітектурні об'єкти, з чітким функціональним призначенням, перспективою росту чи можливостей інтеграції в інші просторові системи. У таблиці 2 представлено, як впливають нематеріальні чинники на просторову структуру

вибраних нами об'єктів. Ступінь впливу пропонуємо визначати за 10 бальною шкалою, де 1 – вплив відсутній, а 10 – вплив визначальний.

Наведені показники демонструють, настільки обрані об'єкти за своїм потенціалом поступаються Зарваниці, а також наскільки різний вплив на їх розвиток чинять матеріальні та нематеріальні чинники.

Таблиця 2.

Вплив нематеріальних чинників на готовність вибраних об'єктів до трансформації їх просторової структури

Нематеріальні чинники Назва об'єкта	Законодавчо-нормативні вимоги	Політично-адміністративні чинники	Ментально-етичні чинники	Відносини власності	Історико-культурні чинники	Релігійно-духовні	Естетично-ландшафтні чинники	Індекс готовності
Гошів	5	6	10	8	10	10	10	8,4
Джублик	5	5	10	8	9	10	8	7,8
Крехів	5	5	10	8	10	10	10	8,2
Крилос	5	6	10	8	10	10	10	8,4
Манява	4	4	10	8	9	10	9	6,4
Монастирок (Заглина)	5	5	9	8	9	10	8	7,7
Погоня	5	6	9	8	8	10	8	7,7
Страдч	4	6	9	8	10	10	9	8
Урич	4	4	8	6	10	10	10	7,4
Хрещатик	5	2	8	8	8	10	10	7,2

Висновки. Аналіз впливу нематеріальних чинників на просторову структуру Зарваниці, дозволив встановити, що:

- формування, розвиток і трансформація просторової структури сільських територій відбувається визначальним чином під впливом нематеріального, а відсутність матеріального в конкретній історичній епосі стала перешкодою до урбанізації поселення;

- приклад Зарваниці та Марійського духовного центру доводить, що нематеріальне не тільки впливає на трансформації просторової структури населеного пункту, вона визначає і формує матеріальне, зокрема соціально-демографічні та комунікаційні фактори;

- у Карпатському регіоні виявлено та згруповано десять об'єктів, що за своїм змістом і характером відповідають Зарваниці, а отже можуть запозичити її досвід трансформації просторової структури на основі нематеріального.

Список використаних джерел:

1. Веркалець І.М. Структурна модель ландшафтів та методи оцінки їх естетичного потенціалу // Сучасні проблеми архітектури та містобудування, 2014. – Випуск 36. – С. 368-376.
2. Габрель М. Просторовий підхід до обґрунтування архітектурних рішень: навч. посібник / Микола Габрель, Михайло Габрель. – Львів: Сполом, 2016. - 284 с.
3. Дьомін М.М. Містобудівні інформаційні системи. Містобудівний кадастр. Первинні елементи структури об'єктів містобудування та територіального планування / М.М. Дьомін, О.І. Сингаївська. – Київ : Фенікс, 2015. – 216 с.
4. Ключниченко Є.Є. Соціальна спрямованість житлової забудови / Є.Є. Ключниченко // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – 2017. – Вип. 47. – С. 352-358.
5. Осиченко Г.О. Модель естетичного сприйняття міського середовища / Г.О. Осиченко // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник. – К.: КНУБА, 2012. – Вип. 29. – С. 263-270.
6. Савицька О.В. Естетичні ресурси міського ландшафту. Фізична географія та геоморфологія. – 2013. – Вип. 2(70). – С. 201-208.
7. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін : монографія / за ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. – Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. – 438 с.
8. Сливка Р., Закутинська І. Просторовий розвиток приміської зони Івано-Франківська: ментальні межі, нерівномірність, фрагментація / Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін : монографія / за ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. – Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. - С. 304-325.
9. Сливка Р. Закутинська І. Просторовий розвиток приміської зони Івано-Франківська: ментальні межі, нерівномірність, фрагментація / Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін : монографія / за ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. – Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. – С. 304-325.
10. Antrop M. Changing patterns in the urbanized country side of Western Europe. *Landscape Ecology*. Volume 15, pages 257–270 (2000). URL: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1008151109252>.
11. Bański J. Spatial Differences in the Transformation Processes Taking Place in Rural Areas of East-Central Europe. Three Decades of Transformation in the East-Central European Countryside, 2019. P. 3-19. DOI. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-21237-7>.
12. Bański J., Wesołowska M. Architectural Transformations of Residential Buildings in Rural Areas of the Lublin Region. *Architectoni.ca* 2012, 2, 174-186. DOI: 10.5618/arch.2012.v1.n 2.8.

13. Vitasurya V.R., Hardiman G., Sari S.R. Transformation of traditional houses in the development of sustainable rural tourism, case study of Brayut Tourism Village in Yogyakarta. IOP Conference Series Earth and Environmental Science 106(1): 012060 · January 2018. P. 1-6. DOI: 10.1088/1755-1315/106/1/012060.
14. Hongbo Li, Yuan Yuan, Xiaolin Zhang, ZhiLi, Yahua Wang, Xiaoliang Hu. Evolution and transformation mechanism of the spatial structure of rural settlements from the perspective of long-term economic and social change: A case study of the Sunan region, China. Journal of Rural Studies · May 2019. P. 1-10. DOI: 10.1016/j.jrurstud.2019.03.005.
15. Maarit Sireni. When urban planning doctrine meet slow density countryside. Europ. Countrys. 3 2016 p. 189-206. URL: <https://content.sciendo.com/view/journals/euco/8/3/article-p189.xml?lang=en&result=7&rskey=AlisnW>.
16. Rural planning in England: A critique of current policy. URL: <https://online.liverpooluniversitypress.co.uk/doi/pdf/10.3828/tpr.2009.13>.
17. EEA (European Environmental Agency) (2006). Urban sprawl in Europe. The ignored challenge, EEA Report 10/2006, Copenhagen: European Commission, European Environmental Agency.
18. З карти України зникають села, з землі української зникають українці... URL: <http://4hvylia.com/novyny-usim/z-karty-ukrainy-znykaiut-sela-zi-svitu-znykaiut-ukraintsi.html>.
19. Українська глибинка: в Україні зникають села. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2089239.html>.
20. Синяк Д. Український Ватикан. Як церква розбудовує Золотниківську громаду. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10641>
21. Звідки приїжджали та скільки витрачали туристи у Львові в 2019 році. URL: zvidki_priyizhdzhali_ta_skilki_vitrachali_turisti_u_lvovi_v_2019_rotsi_n1495198
22. Зарваниця – український Лурд (Люрд). URL: <https://pilgrimage.in.ua/zarvanytsya-ukrajinskyj-lurd-lyurd>.
23. Український Ватикан. Як церква розбудовує Золотниківську громаду. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10641>.
24. Місто-півострів Заліщики – унікальне для України та світу. URL: <https://www.ukraine-is.com/uk/zalishhiki>.
25. Іоанно-Богословський Хрещатицький чоловічий монастир. Історія. URL: <https://khreshchatik.webnode.com.ua/ioanno-bogoslovskij-khreshchatitskij-cholovichij-monastir>.

к. юр. н., доцент Косьмий М.М.,
Университет Короля Даниила, г. Ивано-Франковск.

ТРАНСФОРМАЦИИ ПРОСТРАНСТВЕННОЙ СТРУКТУРЫ С. ЗАРВАНИЦА ПОД ВЛИЯНИЕМ НЕМАТЕРИАЛЬНОГО: ОПЫТ, ПРАКТИКА И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИМЕНЕНИЯ.

В статье изучается влияние нематериального на процесс трансформации пространственной структуры населенного пункта села Зарваница, которая представлена ментально-этическими, историко-культурными, религиозно-духовными факторами, которые характеризуют процесс создания и видоизменения пространственных систем, обеспечивающих организованность и упорядоченность общественных отношений. Создание и развитие сел и городков является ключом к развитию общества и формой удовлетворения отдельных видов благ. Наличие нематериального фактору влияния на жителей сел и поселков Карпатского региона, в условиях реформы местного самоуправления стал доминирующим, поскольку духовные центры, существующие в упомянутых нами территориальных объектах, является не только местом рекреации, нравственно-религиозного или историко-культурного развития, они является ключевым источником для развития экономического потенциала региона, формирование туристической привлекательности, брендинг территории.

Поэтому четкое разграничение влияния нематериальных факторов, которые тесно переплетаются друг с другом, дают нам возможность более точно и правильнее охарактеризовать те процессы и явления, которые обуславливают комфортность и уникальность пространственных систем. Все упомянутые категории тесно взаимосвязаны и взаимодополняют друг друга, при этом их рассматривать стоит как отдельно, так и учитывая их влияние на урбанизированную систему.

Нематериальные факторы являются ключевыми в пространственной организации, а их наличие в градостроительной и архитектурной деятельности позволит сформировать гармоничную среду, которая будет учитывать не только практические потребности человека, но и духовные, экологические и др.

Ключевые слова: нематериальные факторы, религиозные, духовные факторы, градостроительное пространство, урбанистическая система, урбанистическая зона, пространственная организация населенных пунктов, духовно-религиозные центры, с. Зарваница, объединенные территориальные общины.

Ph.D. Kosmii Mykhailo,
University of King Danylo, Ivano-Frankivsk

TRANSFORMATION OF THE SPATIAL STRUCTURE OF ZARVANITSIA VILLAGE UNDER THE INFLUENCE OF THE INTANGIBLE: EXPERIENCE, PRACTICE AND PROSPECTS OF APPLICATION

The article examines the influence of the intangible on the process of transformation of the spatial structure of the settlement of Zarvanytsia village, which is represented by the mental-ethical, historical-cultural, religious-spiritual factors that characterize the process of creation and modification of spatial systems that ensure the organization and orderliness of social relations. Creation and development of villages and towns is the key to the development of society and a form of satisfaction for certain types of goods. The presence of an intangible factor of influence on the inhabitants of villages and towns of the Carpathian region became dominant in the conditions of local self-government reform, since the spiritual centers existing in the territorial objects mentioned above are not only a place of recreation, ethical-religious or historical-cultural development. is a key source for the development of the economic potential of the region, the formation of tourist attractiveness, branding of the territory. Therefore, a clear delineation of the influence of intangible factors, which are closely intertwined with each other, enable us to more accurately and correctly characterize those processes and phenomena that determine the comfort and uniqueness of spatial systems. All these categories are closely interrelated and complementary, and should be considered separately and in view of their impact on the urban system.

Intangible factors are key in spatial organization, and their presence in urban and architectural activities will allow to create a harmonious environment that will take into account not only the practical needs of man, but also spiritual, ecological and other.

Keywords: intangible factors, religious, spiritual factors, urban planning space, urban system, urban area, spatial organization of settlements, spiritual and religious centers, Zarvanytsya village, united territorial communities.

REFERENCES

1. Verkalets I.M. Strukturna model landshaftiv ta metody otsinky yikh estetychnoho potentsialu // Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia, 2014. – Vypusk 36. – S. 368-376. (in Ukrainian)
2. Habrel M. Prostorovy pidkhid do obgruntuvannia arkhitekturnykh rishen: navch. posibnyk / Mykola Habrel, Mykhailo Habrel. – Lviv: Spolom, 2016. - 284 s. (in Ukrainian)

3. Domin M.M. Mistobudivni informatsiini systemy. Mistobudivnyi kadastr. Pervynni elementy struktury ob'ektiv mistobuduvannya ta terytorialnoho planuvannya / M.M. Domin, O.I. Synhaivska. – Kyiv : Feniks, 2015. – 216 s. (in Ukrainian)
4. Kliushnychenko Ye.Ie. Sotsialna spriamovanist zhytlovoi zabudovy / Ye.Ie. Kliushnychenko // Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannya. – 2017. – Vyp. 47. – S. 352-358. (in Ukrainian)
5. Osychenko H.O. Model estetychnoho spryniattia miskoho seredovyscha / H.O. Osychenko// Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannya: Nauk.-tekhn. zbirnyk. – K.: KNUBA, 2012. – Vyp. 29. – S. 263-270. (in Ukrainian)
6. Savytska O.V. Estetychni resursy miskoho landshaftu. Fizychna heohrafiia ta heomorfolohiia. – 2013. – Vyp. 2(70). – S. 201-208. (in Ukrainian)
7. Urbanistychna Ukraina: v epitsentri prostorovykh zmin : monohrafiia / za red. K. Mezentseva, Ya. Oliinyka, N. Mezentsvoi. – Kyiv: Vydavnytstvo «Feniks», 2017. – 438 s. (in Ukrainian)
8. Slyvka R., Zakutynska I. Prostоровyi rozvytok prymiskoi zony Ivano-Frankivska: mentalni mezhi, nerivnomirnist, frahmentatsiia / Urbanistychna Ukraina: v epitsentri prostorovykh zmin : monohrafiia / za red. K. Mezentseva, Ya. Oliinyka, N. Mezentsvoi. – Kyiv: Vydavnytstvo «Feniks», 2017. - S. 304-325. (in Ukrainian)
9. Slyvka R. Zakutynska I. Prostоровyi rozvytok prymiskoi zony Ivano-Frankivska: mentalni mezhi, nerivnomirnist, frahmentatsiia / Urbanistychna Ukraina: v epitsentri prostorovykh zmin : monohrafiia / za red. K. Mezentseva, Ya. Oliinyka, N. Mezentsvoi. – Kyiv: Vydavnytstvo «Feniks», 2017. – S. 304-325. (in Ukrainian)
10. Antrop M. Changing patterns in the urbanized country side of Western Europe. *Landscape Ecology*. Volume 15, pages 257–270 (2000). URL: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1008151109252>. (English)
11. Bański J. Spatial Differences in the Transformation Processes Taking Place in Rural Areas of East-Central Europe. Three Decades of Transformation in the East-Central European Countryside, 2019. P. 3-19. DOI. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-21237-7>. (English)
12. Bański J., Wesółowska M. Architectural Transformations of Residential Buildings in Rural Areas of the Lublin Region. *Architectoni.ca* 2012, 2, 174-186. DOI: 10.5618/arch.2012.v1.n 2.8. (English)
13. Vitasurya V.R., Hardiman G., Sari S.R. Transformation of traditional houses in the development of sustainable rural tourism, case study of Brayut Tourism Village in Yogyakarta. *IOP Conference Series Earth and Environmental Science* 106(1): 012060 • January 2018. P. 1-6. DOI: 10.1088/1755-1315/106/1/012060. (English)
14. Hongbo Li, Yuan Yuan, Xiaolin Zhang, ZhiLi, Yahua Wang, Xiaoliang Hu. Evolution and transformation mechanism of the spatial structure of rural

settlements from the perspective of long-term economic and social change: A case study of the Sunan region, China. *Journal of Rural Studies* • May 2019. R. 1-10. DOI: 10.1016/j.jrurstud.2019.03.005. (English)

15. Maarit Sireni. When urban planning doctrine meets slow density countryside. *Europ. Countrys.* 3 2016 p. 189-206. URL: <https://content.sciendo.com/view/journals/euco/8/3/article-p189.xml?lang=en&result=7&rskey=AlisnW>. (English)

16. Rural planning in England: A critique of current policy. URL: <https://online.liverpooluniversitypress.co.uk/doi/pdf/10.3828/tpr.2009.13>. (English)

17. EEA (European Environmental Agency) (2006). Urban sprawl in Europe. The ignored challenge, EEA Report 10/2006, Copenhagen: European Commission, European Environmental Agency. (English)

18. Z karty Ukrainy znykaiut sela, z zemli ukrainskoi znykaiut ukraintsi... URL: <http://4hvyliia.com/novyny-usim/z-karty-ukrainy-znykaiut-sela-zi-svitu-znykaiut-ukraintsi.html>. (in Ukrainian)

19. Ukrainska hlybynka: v Ukraini znykaiut sela. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2089239.html>. (in Ukrainian)

20. Syniak D. Ukrainskyi Vatykan. Yak tserkva rozbudovuie Zolotnykivsku hromadu. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10641> (in Ukrainian)

21. Zvidky pryizhdzhaly ta skilky vytrachaly turysty u Lvovi v 2019 rotsi. URL: [zvidki_priyizhdzhali_ta_skilky_vitrachali_turisti_u_lvovi_v_2019_rotsi_n1495198](https://zvidki.priyizhdzhali_ta_skilky_vitrachali_turisti_u_lvovi_v_2019_rotsi_n1495198) (in Ukrainian)

22. Zarvanytsia – ukrainskyi Lurd (Liurd). URL: <https://pilgrimage.in.ua/zarvanytsya-ukrajinskyj-lurd-lyurd>. (in Ukrainian)

23. Ukrainskyi Vatykan. Yak tserkva rozbudovuie Zolotnykivsku hromadu. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10641>. (in Ukrainian)

24. Misto-pivostriv Zalishchyky – unikalne dlia Ukrainy ta svitu. URL: <https://www.ukraine-is.com/uk/zalishhiki>. (in Ukrainian)

25. Ioanno-Bohoslovskyi Khreshchatytskyi cholovichyi monastyr. Istoriia. URL: <https://khreshchatik.webnode.com.ua/ioanno-bogoslovskij-khreshchatitskij-cholovichij-monastir>. (in Ukrainian)